IL-KISBIET MIT-TAGĦLIM TAL-ĦILIET TAL-MALTI

LIVELL 7 - IT-TMIEN SENA

ROTTA 3

	It-taħdit fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim tal-grammatika u l-letteratura.
1	Nuża għadd ta’ reġistri skont il-formalità tas-sitwazzjoni u r-relazzjoni ta’ bejn il-kelliema, u naqleb minn reġistru għal ieħor skont il-kuntest li nkun fih u l-udjenza.
2	Nagħti bil-fomm il-livell meħtieġ ta’ dettall f’dak li ngħid u nżomm dejjem mas-suġġett meta nagħti deskrizzjonijiet, spjegazzjonijiet u rakkonti, wara li nagħraf u ngħarbel il-kuntest, is-sitwazzjoni u l-udjenza.
3	Fit-taħdit tiegħi nħaddem strateġiji biex niċċara dak li nkun smajt u nikkonferma li fhimt sewwa meta nitħaddet fuq mezzi ta’ komunikazzjoni *bħat-telefown, Skype, televixin u radju, jew* meta nwieġeb telefonata ta' persuna li ma nafhiex, nitlob il-ħinjiet tal-films, nagħmel appuntament ma' xi ħadd li ma nafux u l-bqija.
4	Naf nispjega u nsaħħaħ b'eżempji kif il-lessiku Malti ssawwar u għadu jissawwar f'għadd t' oqsma speċifiċi tal-ħajja tagħna minn kuntatti ma' lingwi barranin minħabba *realtajiet storiċi, reliġjużi, ekonomiċi, teknoloġiċi u oħrajn.*
5	Infisser għaliex jintużaw f'testi differenti, fosthom dawk letterarji, il-figuri tal-ħoss u t-taħdit bħall-alliterazzjoni, ir-rima, l-onomatopea, il-personifikazzjoni, il-metafora sempliċi u s-similitudni, u naf noħloq eżempji oħra bħalhom f'diskorsi.
6	Nitkellem fuq test letterarju billi niddiskuti t-ton/i użati mill-kittieb, il-lessiku u l-idjoma użati, u nispekula r-raġunijiet għalfejn naħseb li dawn intużaw u nagħti fehmti jekk l-effetti mixtieqa ntlaħqux jew le.
7	Inqabbel aspetti simili jew differenti tal-istess tema kif toħroġ f'żewġ testi differenti tal-istess ġeneru bħal poeżija romantika u oħra moderna, *ngħidu aħna, fuq l-imħabba.*
8	Niddiskuti ma' sħabi varjazzjonijiet lingwistiċi/semantiċi/sintattiċi/lessikali tat-taħdit f'oqsma tal-ħajja ta' kuljum li nużaw aħna stess jew nafu li jintużaw fi nħawi differenti tal-gżejjer Maltin.
9	Niddiskuti ma' sħabi d-diversità kulturali li ninsabu fiha f'Malta minħabba bosta raġunijiet *bħall-influss ta' persuni barranin bħala turisti/migranti; l-effetti tal-midja soċjali u l-mezzi ta' komunikazzjoni biex filwaqt li* nagħraf l-effetti ta' dawn il-kulturi fuq pajjiżna u l-kultura Maltija, nidentifika ma' sħabi x'jista' jsir biex insaħħu dak li jagħtina l-identità tagħna.
10	Nitkellem b'reġistri differenti tal-Malti fosthom fuq oqsma bħall-Matematika, ix-Xjenza, il-Ġeografija, l-Istudji Soċjali, l-Istorja, ir-Reliġjon, it-Teknoloġija tal-Informatika, ix-Xjenza Domestika, l-Arti, l-Edukazzjoni Fiżika u d-Disinn Teknoloġiku, l-Istudju fuq l-Iżvilupp Personali, id-Drama u l-Arti Espressiva.

	Is-smigħ fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim tal-grammatika u l-letteratura.
1	Naqbad punti speċifiċi u dettalji kif ukoll espressjonijiet waqt li xi ħadd ikun qiegħed jitkellem miegħi jew ma' oħrajn bħal f'*taħdita informali, preżentazzjoni, spjegazzjoni, intervista, rakkont awtobijografiku qasir, diskussjoni, u l-bqija.*
2	Nagħraf il-ġeneru ta' test li nisma', anke jekk imwassal b'mezzi teknoloġiċi, *bħal rapport, artiklu, silta ta' tagħrif, u l-bqija; nislet* u nagħraf l-iskop u l-argument ewlieni tagħhom u l-informazzjoni prinċipali.
3	Nisma', insegwi, u nifhem avviżi u twissijiet li niltaqa' magħhom fil-ħajja tiegħi ta' kuljum u fis-soċjetà ta' madwari fosthom dawk immirati għall-pubbliku inġenerali fuq il-mezzi tax-xandir bħal a*vviż dwar toroq magħluqa jew qtugħ tal-provvista tal-elettriku u l-bqija.*
4	Nifhem direzzjonjiet dwar postijiet, li nista' nkun midħla tagħhom jew le, billi nħaddem il-memorja awditorja biex niftakar dettalji importanti.
5	Nisma', insegwi u nifhem siltiet informattivi, rapporti u aħbarijiet dwar suġġetti li naf jew li qatt ma smajt bihom filwaqt li nislet dettalji biex ngħaddihom fil-qosor lil ħaddieħor bħal r*apport fuq inċident, rapport bi ftit statistika, rapport tat-temp, aħbarijiet sportivi, aħbarijiet interessanti minn pajjiżi oħra, u l-bqija.*
6	Insegwi diskussjoni b'konċentrazzjoni biex inkun nista' naħkem il-punti ewlenin tagħha u nużahom għal għanijiet differenti *bħal biex naqsam l-ideat tiegħi mal-oħrajn, infassal xi biċċa xogħol, insolvi problema, niċċara xi punti fejn ikun hemm nuqqas ta' qbil jew opinjonijiet diverġenti, u l-bqija.*
7	Nisma' test letterarju u nsegwi d-diskors dirett bejn żewġ karattri jew aktar, u nagħraf tixbihat, aġġettivi u karatteristiċi oħra tal-lingwaġġ bħall-figuri tal-ħoss u t-taħdit, it-ton, u l-effetti tagħhom fuq ir-rakkont.
8	Filwaqt li nisma' testi fattwali, ninqeda bi strateġiji biex jgħinuni nifhem aħjar dak li nkun smajt u nkun kapaċi nitkellem jew nikteb u nelabora fuqhom *bħal teħid ta' noti, ġbir ta' kliem ewlieni, frażijiet fil-qosor u l-bqija.*
9	Nifhem meta jkellmuni b'reġistri differenti tal-Malti fosthom fuq oqsma bħall-Matematika, ix-Xjenza, il-Ġeografija, l-Istudji Soċjali, l-Istorja, ir-Reliġjon, it-Teknoloġija tal-Informatika, ix-Xjenza Domestika, l-Arti, l-Edukazzjoni Fiżika u d-Disinn Teknoloġiku, l-Istudju fuq l-Iżvilupp Personali, id-Drama u l-Arti Espressiva.

	Il-qari fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim tal-grammatika u l-letteratura.
1	Nagħraf li l-awturi jinqdew bi stili u forom differenti ta' kitba, n*għidu aħna, bir-rima, ir-ritmu, il-personfikazzjoni, il-metafori, l-iperbole u figuri oħra tat-taħdit u tal-ħoss fil-poeżiji; bid-daħla, il-qalba u l-għeluq f'kitbiet; bil-plott u s-sottoplott, l-ambjent u l-karattri fi storja; bil-vuċijiet differenti fir-rakkonti, u l-bqija.*
2	Nagħraf li ġeneri differenti ta' kitba għandhom funzjonijiet differenti u jinqdew b'reġistri differenti, ngħidu aħna, riklami biex ibigħu, kotba fattwali biex jgħallmu, rumanzi popolari biex jagħtu gost, novelli umoristiċi biex idaħħku, gazzetti biex jinfurmaw u l-bqija.
3	Inbassar xi jfisser kliem tqil u espressjonijiet li ma nkunx naf mis-sens tas-sentenzi/paragrafu/i, u/jew mill-kuntest, billi fost oħrajn inxebbah kliem m'ieħor, *ngħidu aħna, il-kliem mal-mamma u l-għerq, in-nomi mnissla minn nomi oħra bħall-mimmati, id-diminuttivi/l-akkrexxittivi, u l-bqija bħal ġnejna minn ġnien; trejqa minn triq; banketta/bankun minn bank; furkettun minn furketta; paletta minn pala.*
4	Naqra u nifhem silta billi nieħu biss it-tagħrif li neħtieġ billi naqra xi kliem, frażijiet jew sentenzi biss, jew kliem u stampi biss, u l-bqija, *ngħidu aħna, meta nfittex ħin partikulari f'orarju jew destinazzjoni speċifika fi skeda, tagħrif fuq suġġett wieħed f'enċiklopedija, aħbar waħda minn bosta f'sit elettroniku, u l-bqija.*
5	Ninqeda sew b'dizzjunarji u teżawri biex infittex il-kliem li ma nkunx naf xi jfisser, kif jinkiteb, kif jingħad u kif jinqara, fi kliem ieħor, billi nuża l-ordni alfabetiku, l-għerq jew iz-zokk morfemiku, il-mamma jew il-forma ewlenija tal-kelma, l-etimoloġija, u l-bqija.
6	Nislet minn testi tal-qari argumentattivi ħfief, narrattivi, deskrittivi u fattwali, l-ideat ewlenin minn dawk sekondarji u nagħtihom bil-fomm jew bil-kitba f' taqsira jew punti waqt li nżomm f'moħħi l-iżvilupp tematiku, it-tifsira tal-ħsibijiet u l-mixja tal-ġrajja/iet.
7	Naqra reġistri differenti tal-Malti fosthom fuq oqsma bħall-Matematika, ix-Xjenza, il-Ġeografija, l-Istudji Soċjali, l-Istorja, ir-Reliġjon, it-Teknoloġija tal-Informatika, ix-Xjenza Domestika, l-Arti, l-Edukazzjoni Fiżika u d-Disinn Teknoloġiku, l-Istudju fuq l-Iżvilupp Personali, id-Drama u l-Arti Espressiva.

	Il-kitba fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim grammatikali fiha u l-letteratura.
1	Insib mudelli tajbin ta' kitbiet differenti biex inżid il-vokabularju, l-espressjoni u l-użu idjomatiku ta' kitbieti skont l-għanijiet tiegħi u l-udjenzi li għandi f'moħħi.
2	Nieħu noti waqt li nkun qed nirriċerka jew nisma' taħdita u niftaħ fuqhom biex nużahom aktar tard f'xogħlijiet tiegħi, fosthom b'mezzi teknoloġiċi u diġitali.
3	Noħloq slowgans fuq temi fattwali u norbot magħhom stampi jew ritratti li jaqblu magħhom.
4	Nikteb kitbiet fattwali, fosthom komponimenti, artikli u rapporti, fuq firxa ta' temi b'tagħrifiet u aħbarijiet mid-dinja tax-xjenza u t-teknoloġija ta' bejn 200 u 250 kelma wara li nkun fittixt u rriċerkajt fuqhom.
5	Nikteb kitbiet deskrittivi ta' bejn 200 u 250 kelma fuq persuni, postijiet, avvenimenti, u l-bqija.
6	Nikteb kitbiet argumentattivi fejn infisser il-vantaġġi u l-iżvantaġġi ta' pożizzjoni, opinjoni u l-bqija ta' bejn 200 u 250 kelma bbażati fuq informazzjoni riċerkata.
7	Nikteb proċessi, istruzzjonijiet, twissijiet u direzzjonijiet f'kuntesti differenti.
8	Inqabbel testi jew siltiet letterarji tal-istess ġeneru (poeżija jew proża) u nsib fihom elementi komuni u/jew differenti fil-karatterizzazzjoni, l-isfond u l-ġrajja b'kitba ta' bejn 80 u 100 kelma.
9	Nikteb reċensjoni ta' film/dramm li nkun rajt u ktieb li nkun qrajt u nagħti l-fehmiet tiegħi fuq il-produzzjoni artistika, il-ġrajja, il-karattri u l-bqija.
10	Nieħu ħsieb li nikteb jew nittajpja kitbieti b'Malti ħieles mill-iżbalji tas-sintassi, tal-morfoloġija u l-grammatika, tal-ortografija u tal-punteġġjatura u nippreżentahom ċari u puliti.
11	Nikteb testi b'reġistri differenti tal-Malti fosthom fuq oqsma bħall-Matematika, ix-Xjenza, il-Ġeografija, l-Istudji Soċjali, l-Istorja, ir-Reliġjon, it-Teknoloġija tal-Informatika, ix-Xjenza Domestika, l-Arti, l-Edukazzjoni Fiżika u d-Disinn Teknoloġiku, l-Istudju fuq l-Iżvilupp Personali, id-Drama u l-Arti Espressiva.